

ELŻBIETA KORCZYŃSKA
Muzeum Narodowe
Kraków

KRONIKA GABINETU NUMIZMATYCZNEGO MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE (1989–1996)

Niemal od początku swego istnienia Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne zamieszczały informacje o dziale numizmatycznym Muzeum Narodowego w Krakowie. Nawiązując do tej tradycji chcielibyśmy na łamach naszego czasopisma prowadzić kronikę Gabinetu. Jego początki oraz losy przed i powojenne były omawiane przy innych okazjach. Nowy etap w pracy działu otwiera rok 1989, w którym z powodu przejścia na emeryturę długoletniego kierownika dr Janusza Reymana, Gabinet objęła Bogumiła Haczewska.

Przekazanie kierownictwa poprzedzone zostało całościowym szkontrum zbiorów, które pozwoliło na precyzyjne ustalenie ilości poszczególnych grup zabytków (monety antyczne, polskie i obce, medale, medaliki religijne, banknoty, varia). Pod koniec 1989 roku kolekcja Gabinetu liczyła 77304 obiekty. Jedną z pierwszych decyzji poszkontrowych był zakup komputera i trzech nowych sejfów. Rozpoczęto stopniową rejestrację komputerową zbiorów numizmatycznych i biblioteki (tę ostatnią zakończono).

Po długotrwałych i pracochłonnych lecz niezbędnych pracach skontrolnych, przyszedł czas na dalsze powiększanie kolekcji oraz prowadzenie planowej działalności bieżącej.

W latach 1989–1996 Gabinet wzbogacił się o kolejne obiekty pochodzące z zakupów, m.in. na aukcjach w Gdańsku i Warszawie, darów i przekazów. Dwukrotnie pomocy finansowej w nabywaniu szczególnie cennych numizmatów udzieliły instytucje pozamuzealne. W 1992 roku Towarzystwo Miłośników Muzeum Narodowego w Krakowie zakupiło unikatowy solid (355–357) Juliana Apostaty (355–363), a w 1996 roku restauracja Havelka – złotą monetę perską darejkę z V/IV w. pne. Do wyjątkowo rzadkich monet jakie pozyskano dla działu antycznego należy aureus cesarza Probusa (276–282). Ponadto wśród ciekawszych nabytków należy wymienić greckie monety olbijskie – delfinki z V w. pne.

Cennym obiektem, który zakupiono w 1993 roku był medal z okazji chrztu, niedatowany, autorstwa S. Dadlera wybity w złocie, podczas gdy w pracy A. Więcka notowany jest tylko jeden egzemplarz tego typu w srebrze. Przybyły także ciekawe medale wykonane przez G. Hameraniego i A. Abramsona.

Wśród monet polskich i obcych należy wyróżnić pięknie zachowane dukaty gdańskie z 1658 i 1666 roku, frakcje dukatów śląskich : 1/6 i 112 z 1691, 1711 i 1682 roku bitych we Wrocławiu, talary Kolonii (1568), Siedmiogrodu (1621), Mansfeldu (1626), zespół monet porcelanowych (1921–1922) z terenu Śląska i Niemiec oraz innych zastępczych z okresu I wojny światowej. Te ostatnie pochodzą z kolekcji Z. Żabińskiego, podobnie jak talar Fryderyka Chrystiana (1763), próbna 2-złotówka (1771), 5 złotych „konstytucja” (1925), a także 20 marek Getta Łódzkiego.

W 1993 roku Gabinet przyjął cenny i duży (ok. 1800 szt.) depozyt od Mirosława Kruszyńskiego, obejmujący różnorodne grupy zabytków nie tylko numizmatycznych, ale także archeologicznych (m.in. z terenu Meksyku, Chin, Mezopotamii i Egiptu). Stanowi on interesujący materiał do prac badawczych oraz dla celów ekspozycyjnych.

W omawianym okresie korzystnie rozwijała się współpraca z zagranicą: wizyty gości, wymiana wydawnictw (tutaj specjalne słowa podziękowania kierujemy pod adresem dr. Jorgena Jensena z Kopenhagi i Edizioni ennerre z Mediolanu), udział w międzynarodowych konferencjach m.in. w Brukseli (1991), Płowdiw (1994), Supraślu (1996), Wiedniu (1996).

W 1991 roku dział przyjmował przedstawicieli Belgijskiego Towarzystwa

Numizmatycznego organizując dla nich pokaz monet antycznych, polskich i obcych oraz medali (X–XX w.).

Od 1993 roku Gabinet należy do Międzynarodowej Komisji Numizmatycznej, w związku z tym, jako nowo przyjęty członek otrzymał propozycję goszczenia Biura tejże Komisji z jej prezydentem Panią Cecile Morrisson (CNRS, Paryż). Obrady Biura (15.04.94) połączone zostały z krótką sesją naukową, na której odczyt wygłosił dr Andrew Burnett (British Museum) oraz pokazem najcenniejszych obiektów ze zbioru Gabinetu Numizmatycznego. Pobyt znamienitych gości zorganizowany został wspólnie z Instytutem Archeologii UJ oraz Sekcją Numizmatyczną Komisji Archeologicznej PAN w Krakowie.

Podobnie, jak w poprzednich latach prowadzono działalność oświatową i popularyzatorską organizując odczyty, wykłady i pokazy dla studentów, uczniów oraz osób zainteresowanych. W dniach 5.03.–12.04.94 w ramach akcji „Zdobywamy Odznakę Przyjaciela Krakowa czynna była np. ekspozycja „Pieniądz i medal polski 1916–1939” (290 obiektów). Począwszy od 1993 roku Gabinet bierze udział w zainicjowanej przez „Przekrój” akcji wręczania nagrody „Złotego Grosza” dla najlepszej firmy w Polsce. Uroczystości odbywającej się w Sukiennicach, towarzyszy co roku pokaz monet, a uczestniczący w niej biznesmeni mają okazję poznać historię grosza.

W 1994 roku Muzeum nawiązało współpracę z Krakowskim Oddziałem Banku Śląskiego, w wyniku której na otwarcie tego Oddziału Gabinet przygotował przeglądową wystawę ze swoich zbiorów (19.09–7.10.94). Prezentacja 166 obiektów miała miejsce w odnowionych, zabytkowych pomieszczeniach Banku i cieszyła się znacznym powodzeniem, zwłaszcza ze strony szkół. Dobry efekt nawiązanej współpracy zaowocował zorganizowaniem kolejnej wystawy „Moneta grecka – miasta i władcy” (236 obiektów). Jej otwarcie nastąpiło w obecności uczestników międzynarodowej konferencji „Europa Nostra”. Ekspozycja (13.05–10.06.95) wywołała spore zainteresowanie zwiedzających i wzmianki w mediach.

W 1994 roku rozpoczęto także prace związane z powołaniem i redagowaniem krakowskiego czasopisma numizmatycznego o charakterze naukowym „Notae Numismatae – Zapiski Numizmatyczne”. To niełatwe przedsięwzięcie prowadzone jest wspólnymi siłami Muzeum Narodowego, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Sekcji Numizmatycznej Komisji Archeologicznej PAN. Pierwszy tom periodyku, sponsorowanego przez Bank Współpracy Regionalnej, ukazał się w czerwcu 1996 roku.

Niezwykłe miłym wydarzeniem było dla Gabinetu przyznanie jego zasłużonemu pracownikowi prof. Stefanowi Skowronkowi, nagrody na V konkursie im. Jana Gawrońskiego, za pracę „Moneta w kulturze starożytnego judaizmu”.

Na zakończenie trzeba jeszcze wspomnieć o dwóch ważnych inicjatywach, które wiążą Gabinet, a szerzej Oddział im. Emeryka Hutten-Czapskiego ze środowiskiem miłośników numizmatyki oraz wszystkich, którym zależy na przywróceniu stałej ekspozycji w pałacyku przy ulicy J. Piłsudskiego. Pierwszą ze względu na czas powstania było powołanie Klubu Przyjaciół Gabinetu Numizmatycznego (1994), drugą – zawiązanie Towarzystwa Przyjaciół Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego (1996), zainicjowanego m.in. przez jego potomków w Polsce i za granicą. Głównym celem Towarzystwa, którego członkami założycielami są także przedstawiciele Dyrekcji Muzeum Narodowego i pracownicy Gabinetu Numizmatycznego, jest szerokie udostępnienie zbiorów Rodziny Czapskich w Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego.

ELŻBIETA KORCZYŃSKA

A Chronicle of the Numismatic Cabinet at the National Museum in Cracow (1989–1996)

Almost from the beginning of its existence, the journal Numismatic-Archaeological News used to publish information on the numismatic department at the National Museum in Cracow. To continue that tradition, we would like to run a Cabinet chronicle in our periodical. The collection's origin and vicissitudes before and after the last war have been spoken of on other occasions. A new stage in the Cabinet's history began in 1989 with the retirement of its long-time administrator Dr. Janusz Reyman, who was succeeded by Bogumiła Haczewska. The transition was preceded by comprehensive stocktaking which helped determine the exact numbers of particular groups of items (antique, Polish and foreign, medals, religious medals, banknotes, miscellaneous). One of the first decisions made following the stocktaking was to buy a computer and three new safes. Gradually, a computer register was developed of coins and the library (the latter completed).

After the prolonged and laborious, though necessary, stocktaking, time came to proceed with normal activity and development of the collection. Between 1989

and 1996, the Cabinet acquired more items from purchases at auctions in Gdańsk, Wrocław and other places, and from contributions. On two occasions, outside sponsors extended financial help. In 1992, the Society of Friends of the National Museum purchased a unique solidus (355–357) of Julian the Apostate (355–363) and in 1996, Hawelka restaurant financed a gold Persian daric of the fifth/fourth centuries BC. Among the exceptionally rare coins acquired for the antique department is an aureus of emperor Probus (276–282). New acquisitions also include Greek Olbi coins called dolphins of the fourth century BC.

One precious object purchased in 1993 was an undated baptism medal by S. Dadler struck in gold, even if the work by A. Wićcek records only one such specimen in silver. More interesting medals by G. Hamerani and A. Abramson accrued.

Notable among Polish and foreign coins are beautifully preserved Gdańsk ducats of 1658 and 1666, Silesian 1/6 and 1/12 ducat fractions of 1691, 1711, and 1682 struck in Wrocław, thaler of Koln (1568), Transylvania (1621), and Mansfeld (1626), a porcelain coin set (1921–1922) from Silesia and Germany, and other substitute World War I coins. The last-named come from the collection of Z. Żabiński, as do a thaler of Friedrich Christian (1763), a trial two-zloty piece (1771), a „constitution” five-zloty piece (1925), and a twenty-mark piece of the Łódź Jewish ghetto.

In 1993, the Cabinet received a precious and large (approx. 1,800 pieces) deposit from Mirosław Kruszyński. It comprises not only numismatic but also archeological relics (e.g., from Mexico, China, Mesopotamia, Egypt) and provides interesting material for research and exhibition.

Foreign cooperation developed successfully in the period in question and included visits, exchange of publications (our special thanks to Dr. Jorgen Jensen of Copenhagen and Edizioni ennerre of Milan), and participation in international conferences such as Brussels (1991), Plovdiv (1994), Supraśl (1996), and Vienna (1996).

In 1991, the Cabinet hosted representatives of the Belgian Numismatic Society, holding an exhibit of antique, Polish, and foreign coins and medals (nineteenth to twentieth centuries) for them.

Since 1993, the Cabinet is a member of the International Numismatic Commission. As a new member, it was offered a visit by the Commission's Bureau headed by its President, Mrs. Cecile Morrisson (CNRS, Paris). The Bureau's conference (Apr. 15, 1994) was accompanied by a short scientific session with a lecture by Dr. Andrew Burnett and a display of the most precious items in the Numismatic Cabinet. The distinguished guests were co-hosted by the Jagiellonian University's Institute of Archeology and the Numismatic Section of the Archeological Commission, Polish Academy of Sciences in Cracow.

As in previous years, broad educational activities were pursued including lectures and demonstrations for students and general public. For example, between March 5 and April 12, 1994, a display titled „Polish Coins and Medals 1916–1939” numbering 290 items was made part of the project „Win Friend of Cracow Badge.” Starting in 1993, the Cabinet has been involved in an action initiated by the

Przekrój magazine to award a „Gold Grosz” to the best company in Poland. The celebration, annually held in Sukiennice hall, is accompanied by a display of coins and affords businessmen a chance to learn the history of the grosz.

In 1994, the Museum established cooperation with the Cracow Branch of the Bank of Silesia. At the opening ceremony of the Branch, the Cabinet presented a display of 166 items (open Sept. 9 to Oct 7, 1994) arranged in the renovated historical interiors of the Bank. The display enjoyed considerable popularity, especially among schools. The success of this project led to another exhibition being held. Titled „Greek Coins: the Cities and the Rulers,” it contained 236 items and was opened in the presence of participants of the „Europa Nostra” international conference. It attracted much interest and earned favorable mentions in the media.

In 1994 first efforts were made to create in Cracow a scholarly numismatic journal titled *Notae Numismaticae*. A joint project of the National Museum, Jagiellonian University, and Numismatic Section of the Archeological Commission, Polish Academy of Sciences, it had its first issue published in June 1996, with financial support from Bank of Regional Cooperation.

To our great satisfaction, one of the Cabinet’s staff, prof. Stefan Skowronek, was awarded a prize in the fifth Jan Gawroński competition for his work titled *Coin in the Ancient Judaic Culture*.

In a conclusion, another two important initiatives need to be mentioned that help integrate the Cabinet – and, in a broader sense, the entire Emyryk Hutten-Czapski Department – with the community of numismatists and all those concerned to restore a permanent exhibition in the Piłsudski St. manor. Chronologically, the first of them was the Society of Friends of the Numismatic Cabinet (1994); the other was the Society of Friends of the Emyryk Hutten-Czapski Museum (1996), initiated by, among others persons, the count’s descendants in Poland and abroad. The latter Society, also supported by the National Museum directors and the Numismatic Cabinet staff, aims at making the Czapski Family collection widely accessible to the public at the Emyryk Hutten-Czapski Museum.